శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీలక్ష్మీకుమారతాతాచార్యకృతిషు

॥ శ్రీహనుమద్వింశతిః ॥

with

word-by-word meaning (padārtha),

word separation (padacchēda), prose order (anvaya),

glossed translation (padamālā) and summary (bhāvārtha)

by

Sunder Kidāmbi

Prepared with the gracious blessings of

all my ācāryas, elders and well-wishers

Introduction
(upōdghāta)

The *Śrī Hanumad Viṃśati* is a *stōtra* of twenty verses, with three more at the end, composed by the renowned *ācārya Śrī Lakṣmīkumāra Tātācārya*, also called *Tāta Mahādēśika*, in praise of *Śrī Hanumān*. This *ācārya* built a great temple tank near *Kāñcīpuram*, on the road to Vandavasi, and the tank was named after him *Lakṣmī Saras* or *Tāta Samudra*, "the ocean of *Tāta*." The small village there is now called *Aiyyaṅgār Kuḷam*, "the tank of the *Aiyyaṅgār*," and the *Hanumān* who stands on its bank became known as *Taṭāka Āñjanēya*, "*Āñjanēya* of the tank."

Tradition tells how all this came to be. The *ācārya*, carrying a great deal of gold, was once passing with his disciples through the place that is now *Aiyyaṅgār Kuḷam* when a group of robbers surrounded them. He prayed to the Lord, and *Āñjanēya* appeared with a large army of monkeys and drove the robbers away. It was in gratitude for this rescue that the *ācārya* dug the tank on that very spot, built a shrine for *Āñjanēya* on its bank, and composed this *stōtra*. To this day, once a year, *Śrī Rāmacandra* is brought from His temple two miles away to the shrine of *Sañjīvi Rāya*, as *Hanumān* of *Lakṣmī Saras* is called there, for a sacred bath (*tirumañjanam*) performed by the *ācārya*'s descendants.

Devotees of this shrine hold that this *Āñjanēya*, who grants every wish of those who come to him, is a form into which the Lord has entered with His own power (*anupravēśa*), and that he carries the radiance (*tējas*) of *Śrī Vāsudēva*. Verses 18 to 20 of the *stōtra* express this belief. They also hold that to surrender at the feet of this *Āñjanēya* is like surrendering at the *pādukā* of *Śrī Rāma*, as verse 17 also says.

The first twenty verses praise *Hanumān* and the Lord who rides on his shoulders. Again and again, the poet compares this shrine with great holy places such as *Tirumalā*, the Ocean of Milk and the *Ananta Saras* of *Kāñcīpuram*, and finds the Lord kinder here. At *Tirumalā*, he says, the Lord rewards each person accord-

ing to his deeds, but here He grants every wish (verse 3). In the Ocean of Milk He sleeps, but here He keeps awake (verse 8). Verse 21 tells of the fruit of reciting the *stōtra* (*phalaśruti*), and verses 22 and 23 praise the shrine, called *Kalyāṇakōṭi*. Throughout the *stōtra*, the poet plays on his own name. The tank bears the names of *Lakṣmī* (*Ramā*, *Indirā*, *Kamalā* and *Śrī*), and its builder is "the son of *Lakṣmī*" (*Lakṣmīkumāra*), so all who come here are the children of the Goddess, and the Lord protects them for her sake.

Śrī Lakṣmīkumāra Tātācārya lived in the sixteenth century. He was born in Kumbakonam, on the day of the star *Anurādhā*, in the month of *Kārttika*. He was the foster son, and the disciple, of *Pañcamatabhañjana Tāta Dēśika*. His family traced its descent from *Śrīśailapūrṇa* (Periya Tirumalai Nambi), the uncle of *Rāmānuja*, and verse 5 recalls *Śrīśailapūrṇa*'s service to the Lord at *Tirumalā*. Living at Chandragiri, the *ācārya* served the Vijayanagara kings as their royal preceptor (*rājaguru*) and chief minister. He was also the administrator of the temple of *Śrī Varadarāja* at *Kāñcīpuram*. In troubled times, he protected many temples, and he founded some five hundred *agrahāra*s, cattle shelters and schools. He bore the title *Kōṭikanyādāna*. His wife, *Kamalā Ammaṅgār*, was his partner in all his service to the Lord. To this day, the images of the couple are worshipped beside the shrine of *Svāmī Dēśika*, in the temple of *Varadarāja* at *Kāñcīpuram*, and also at *Śrī Raṅgam*.

Among his works are the *Nigama Parimala Niganṭu*, the *Lakṣmī Niyuta*, the *Pārijātāpaharaṇa* and this *stōtra*. The *stōtra* was first printed in 1948–49, in the oriental research journal of the University of Madras.

The verses in this *stōtra* are in many metres: *pañcacāmara* (verses 1 and 21), *aupacchandasika* (2, 11), *vasantatilakā* (3, 4, 5, 7, 16), *vaṃśastha* (6), *gīti*, a form of the *āryā* (8, 9, 12), *anuṣṭubh* (10, 23), *puṣpitāgrā* (13), *upajāti* (14, 15, 19, 20, 22), *śālinī* (17) and *rathōddhatā* (18).

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ శ్రీహనుమద్వింశతిః ॥

గుణాభిరామమిందిరాకుమారతాతవారిధి-
ప్రసిద్ధిమద్రమాతటాకతీరసీమ్ని మారుతిం ।
ముదాధిరుహ్య మాధవో వృషాచలస్థలాదపి
ప్రకల్పతే నికామమత్ర పాలనాయ దేహినాం ॥ **1** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

గుణ-అభిరామం ఇందిరా-కుమార-తాత-వారిధి-
ప్రసిద్ధిమత్-రమా-తటాక-తీర-సీమ్ని మారుతిం ।
ముదా అధిరుహ్య మాధవః వృషాచల-స్థలాత్ అపి
ప్రకల్పతే నికామం అత్ర పాలనాయ దేహినాం ॥

Prose Order (*anvaya*)

మాధవః, ఇందిరా-కుమార-తాత-వారిధి-ప్రసిద్ధిమత్-రమా-తటాక-తీర-సీమ్ని గుణ-అభిరామం మారుతిం ముదా అధిరుహ్య, అత్ర దేహినాం పాలనాయ వృషాచల-స్థలాత్ అపి నికామం ప్రకల్పతే ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
మాధవః	*Mādhava*, the Lord of *Lakṣmī*
ఇందిరా-కుమార-తాత-వారిధి-ప్రసిద్ధిమత్-రమా-తటాక-తీర-సీమ్ని	on the edge of the bank of the tank of *Ramā* (*Lakṣmī*), famous as the “ocean of *Indirākumāra Tāta*”
గుణ-అభిరామం	charming for his virtues
మారుతిం	*Māruti* (*Hanumān*)

Word	Meaning
ముదా	joyfully
అధిరుహ్య	having mounted
అత్ర	here
దేహినాం	of embodied beings
పాలనాయ	for the protection
వృషాచల-స్థలాత్	than at *Vṛṣācala* (*Tirumalā*)
అపి	even
నికామం	more gladly
ప్రకల్పతే	sets Himself (to the task)

Glossed Translation (*padamālā*)

On the edge of the bank of ***Ramā***'s tank, which is famous as the "ocean of ***Indirākumāra Tāta***" (ఇందిరా-కుమార-తాత-వారిధి-ప్రసిద్ధిమత్-రమా-తటాక-తీర-సీమ్ని), stands ***Māruti*** (మారుతిం), charming for his virtues (గుణ-అభిరామం). ***Mādhava*** (మాధవః) joyfully (ముదా) mounts (అధిరుహ్య) him, and here (అత్ర) He sets Himself (ప్రకల్పతే) to protect (పాలనాయ) all embodied beings (దేహినాం), more gladly (నికామం) than even (అపి) at ***Vṛṣācala*** (వృషాచల-స్థలాత్).

Summary (*bhāvārtha*)

Hanumān, charming for his virtues, stands on the bank of ***Lakṣmī***'s tank, which is famous as the "ocean of ***Indirākumāra Tāta***" after its builder, the poet himself. The Lord ***Mādhava*** of ***Tirumalā*** has joyfully mounted him, and here He protects all beings even more gladly than on His own hill of ***Vṛṣācala***.

****

అధిరుహ్య రఘూద్వహో హరిం ప్రా-
గరిశిక్షామకృతాధునా తు సోఽయం ।
కృతతాతసముద్రతీరకేలిం
తమధిష్ఠాయ తనోతి దీనరక్షాం ॥ 2 ॥

Word Separation (*padacchēda*)

అధిరుహ్య రఘు-ఉద్వహః హరిం ప్రాక్
అరి-శిక్షాం అకృత అధునా తు సః అయం ।
కృత-తాత-సముద్ర-తీర-కేలిం
తం అధిష్ఠాయ తనోతి దీన-రక్షాం ॥

Prose Order (*anvaya*)

రఘు-ఉద్వహః ప్రాక్ హరిం అధిరుహ్య అరి-శిక్షాం అకృత; అధునా తు సః అయం కృత-తాత-సముద్ర-తీర-కేలిం తం అధిష్ఠాయ దీన-రక్షాం తనోతి ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
రఘు-ఉద్వహః	the scion of the *Raghu*s (*Rāma*)
ప్రాక్	in the past
హరిం	the monkey (*Hanumān*)
అధిరుహ్య	having mounted
అరి-శిక్షాం	punishment of the enemies
అకృత	carried out
అధునా	now
తు	but
సః అయం	that same (Lord)
కృత-తాత-సముద్ర-తీర-కేలిం	who sports on the bank of the *Tāta Samudra*
తం	him (*Hanumān*)

Word	Meaning
అధిష్ఠాయ	having mounted, seated on
దీన-రక్షాం	protection of the helpless
తనోతి	carries out

Glossed Translation (*padamālā*)

In the past (ప్రాక్), the scion of the ***Raghu***s (రఘు-ఉద్వహః) mounted (అధిరుహ్య) the monkey (హరిం) and punished His enemies (అరి-శిక్షాం అకృత). But (తు) now (అధునా) that same Lord (సః అయం), seated (అధిష్ఠాయ) on him (తం) who sports on the bank of the ***Tāta Samudra*** (కృత-తాత-సముద్ర-తీర-కేలిం), protects the helpless (దీన-రక్షాం తనోతి).

Summary (*bhāvārtha*)

In His incarnation as ***Rāma***, the Lord rode on ***Hanumān*** and punished His enemies. Now, seated on the same ***Hanumān***, who dwells and sports on the bank of the ***Tāta Samudra***, that same Lord protects the helpless. The mount is the same, and only the work has changed, from punishing to protecting.

****

కర్మానురుధ్య వృషభూభృతి యః కరోతి
నృణాం హితాని స తు తన్నిరపేక్ష ఏవ ।
యత్సర్వమిష్టమిహ పుష్యతి వేంకటేశ-
స్తద్వైభవం కిల రమాత్మజతాతసింధోః ॥ 3 ॥

Word Separation (*padacchēda*)

కర్మ అనురుధ్య వృష-భూభృతి యః కరోతి
నృణాం హితాని సః తు తత్-నిరపేక్షః ఏవ ।
యత్ సర్వం ఇష్టం ఇహ పుష్యతి వేంకటేశః
తత్ వైభవం కిల రమా-ఆత్మజ-తాత-సింధోః ॥

Prose Order (*anvaya*)

యః వృష-భూభృతి కర్మ అనురుధ్య నృణాం హితాని కరోతి, సః వేంకటేశః ఇహ తు తత్-నిరపేక్షః ఏవ సర్వం ఇష్టం పుష్యతి (ఇతి) యత్, తత్ రమా-ఆత్మజ-తాత-సింధోః వైభవం కిల ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
యః	He who
వృష-భూభృతి	on the *Vṛṣa* hill (*Tirumalā*)
కర్మ	(their) deeds
అనురుధ్య	in keeping with
నృణాం	to people
హితాని	what is due to them
కరోతి	gives
సః	that
వేంకటేశః	Lord *Vēṅkaṭēśa*
ఇహ	here
తు	but
తత్-నిరపేక్షః	without regard to those (deeds)
ఏవ	indeed
సర్వం	every
ఇష్టం	wish
పుష్యతి	fulfils
(ఇతి)	thus (implied)
యత్	the fact that
తత్	that
రమా-ఆత్మజ-తాత-సింధోః	of the ocean of *Tāta*, the son of *Ramā*

Word	Meaning
వైభవం	the glory
కిల	surely

Glossed Translation (*padamālā*)

He who (యః) on the ***Vṛṣa*** hill (వృష-భూభృతి) gives (కరోతి) people (నృణాం) what is due to them (హితాని) in keeping with (అనురుధ్య) their deeds (కర్మ) is that (సః) same Lord ***Vēṅkaṭēśa*** (వేంకటేశః) who here (ఇహ), however (తు), fulfils (పుష్యతి) every (సర్వం) wish (ఇష్టం) without any regard to those deeds (తత్-నిరపేక్షః ఏవ). That (ఇతి యత్) is (తత్) surely (కిల) the glory (వైభవం) of the ocean of ***Tāta***, the son of ***Ramā*** (రమా-ఆత్మజ-తాత-సింధోః).

Summary (*bhāvārtha*)

On the ***Vṛṣa*** hill, Lord ***Vēṅkaṭēśa*** gives people what is due to them according to their deeds. Here, the same Lord sets their deeds aside and fulfils every wish. That He does so is surely the glory of this tank, the ocean of ***Tāta***, the son of ***Ramā*** (the poet himself).

****

క్రీడాసరః కిమపి తాతసముద్రనామ
లక్ష్మ్యాః ప్రసన్నలఘుశీతలమర్పయంత్యాః ।
అన్యద్విధేయమనవేక్ష్య సుతానముష్యాః
ప్రీత్యై మురారిరవతి ప్లవగాధిరూఢః ॥ 4 ॥

Word Separation (*padacchēda*)

క్రీడా-సరః కిం-అపి తాత-సముద్ర-నామ
లక్ష్మ్యాః ప్రసన్న-లఘు-శీతలం అర్పయంత్యాః ।
అన్యత్ విధేయం అనవేక్ష్య సుతాన్ అముష్యాః
ప్రీత్యై మురారిః అవతి ప్లవగ-అధిరూఢః ॥

Prose Order (*anvaya*)

ప్లవగ-అధిరూఢః మురారిః, ప్రసన్న-లఘు-శీతలం తాత-సముద్ర-నామ కిం-అపి క్రీడా-సరః అర్పయంత్యాః లక్ష్మ్యాః ప్రీత్యై, అన్యత్ విధేయం అనవేక్ష్య, అముష్యాః సుతాన్ అవతి ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
ప్లవగ-అధిరూఢః	mounted on the monkey (*Hanumān*)
మురారిః	*Murāri*, the slayer of *Mura*
ప్రసన్న-లఘు-శీతలం	clear, light and cool
తాత-సముద్ర-నామ	named *Tāta Samudra*
కిం-అపి	wonderful
క్రీడా-సరః	pleasure-lake
అర్పయంత్యాః	who offers (Him)
లక్ష్మ్యాః	of *Lakṣmī*
ప్రీత్యై	for the pleasure
అన్యత్	any other
విధేయం	thing to be done (in return)
అనవేక్ష్య	without looking for
అముష్యాః	her
సుతాన్	children
అవతి	protects

Glossed Translation (*padamālā*)

For the pleasure (ప్రీత్యై) of *Lakṣmī* (లక్ష్మ్యాః), who offers (అర్పయంత్యాః) the Lord a wonderful (కిం-అపి) pleasure-lake (క్రీడా-సరః) named *Tāta Samudra* (తాత-సముద్ర-నామ), whose water is clear, light and cool (ప్రసన్న-లఘు-శీతలం), *Murāri* (మురారిః), mounted on the monkey (ప్లవగ-అధిరూఢః), protects (అవతి) her

(అముష్యాః) children (సుతాన్), without looking for (అనవేక్ష్య) anything else (అన్యత్) to be done (విధేయం).

Summary (*bhāvārtha*)

Lakṣmī offers the Lord, for His pleasure, a wonderful lake, the ***Tāta Samudra***, whose water is clear, light and cool. To please her, the Lord, mounted on ***Hanumān***, protects her children here, who include both the poet, ***Lakṣmī***'s own son, and all who come to the tank. Since her offering is enough for Him, He looks for nothing else from her children.

****

శ్రీశైలపూర్ణమవతి స్మ ఘటాంబుహృష్టో
యః పూర్వమంజనగిరౌ స పుమానిదానీం।
స్థిత్వా సమీరభువి పాతి రమాకుమార-
తాతాంబురాశిముదితో జనమైందిరేయం ॥ **5** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

శ్రీశైల-పూర్ణం అవతి స్మ ఘట-అంబు-హృష్టః
యః పూర్వం అంజన-గిరౌ సః పుమాన్ ఇదానీం।
స్థిత్వా సమీర-భువి పాతి రమా-కుమార-
తాత-అంబురాశి-ముదితః జనం ఐందిరేయం ॥

Prose Order (*anvaya*)

యః పూర్వం అంజన-గిరౌ ఘట-అంబు-హృష్టః శ్రీశైల-పూర్ణం అవతి స్మ, సః పుమాన్ ఇదానీం రమా-కుమార-తాత-అంబురాశి-ముదితః సమీర-భువి స్థిత్వా ఐందిరేయం జనం పాతి।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
యః	He who

Word	Meaning
పూర్వం	formerly
అంజన-గిరౌ	on the *Añjana* hill (*Tirumalā*)
ఘట-అంబు-హృష్టః	pleased with the water in a pot
శ్రీశైల-పూర్ణం	*Śrīśailapūrṇa* (Periya Tirumalai Nambi)
అవతి స్మ	blessed
సః	that
పుమాన్	Supreme Person
ఇదానీం	now
రమా-కుమార-తాత-అంబురాశి-ముదితః	delighted by the ocean of *Ramākumāra Tāta*
సమీర-భువి	on the son of the Wind (*Hanumān*)
స్థిత్వా	standing
ఐందిరేయం	who are the children of *Indirā* (*Lakṣmī*)
జనం	the people
పాతి	protects

Glossed Translation (*padamālā*)

The One who (యః) once (పూర్వం) blessed (అవతి స్మ) *Śrīśailapūrṇa* (శ్రీశైల-పూర్ణం) on the *Añjana* hill (అంజన-గిరౌ), being pleased with the water he brought Him in a pot (ఘట-అంబు-హృష్టః), is now (ఇదానీం) delighted by the ocean of *Ramākumāra Tāta* (రమా-కుమార-తాత-అంబురాశి-ముదితః). That (సః) Supreme Person (పుమాన్) stands (స్థిత్వా) on the son of the Wind (సమీర-భువి) and protects (పాతి) the people (జనం) who are the children of *Indirā* (ఐందిరేయం).

Summary (*bhāvārtha*)

At *Tirumalā*, on the *Añjana* hill, *Śrīśailapūrṇa* used to bring the Lord a pot of water every day, and the Lord was so pleased with this offering that He blessed

him. Now the same Lord delights in a whole ocean, the *Tāta Samudra* that *Ramākumāra Tāta* built for Him. Standing on *Hanumān*, He protects the children of *Lakṣmī*.

Notes (*ṭippaṇī*)

Śrīśailapūrṇa, known in Tamil as Periya Tirumalai Nambi, was the maternal uncle of *Rāmānuja*. Every day, he carried water from the *Ākāśa Gaṅgā* for the Lord's bath at *Tirumalā*. The story goes that, one day, the Lord came to him as a small boy and asked for a drink from the pot. When Nambi refused, because the water was meant for the Lord's bath, the boy playfully pierced the pot with a stone, drank the water that flowed out, and ran away. It was the Lord's loving game with His devotee: He wanted to taste the water that Nambi carried for Him with such devotion. In His affection, the Lord called Nambi "*tāta*" (grandfather), and the *Tātācārya* family, to which the poet belongs, takes its name from this.

****

హరిః పురా మామధిరుహ్య దారుణం
చకార కర్మేతి సమీరజన్మనః ।
శుచం నిరాకర్తుమివాశ్రితః స తం
శుభం నృణాం సౌతి రమాసరస్తటే ॥ **6** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

హరిః పురా మాం అధిరుహ్య దారుణం
చకార కర్మ ఇతి సమీర-జన్మనః ।
శుచం నిరాకర్తుం ఇవ ఆశ్రితః సః తం
శుభం నృణాం సౌతి రమా-సరః-తటే ॥

Prose Order (*anvaya*)

"హరిః పురా మాం అధిరుహ్య దారుణం కర్మ చకార" ఇతి సమీర-జన్మనః శుచం నిరాకర్తుం ఇవ సః తం ఆశ్రితః రమా-సరః-తటే నృణాం శుభం సౌతి ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
హరిః	the Lord
పురా	long ago
మాం	me
అధిరుహ్య	having mounted
దారుణం	a dreadful
కర్మ	deed
చకార	did
ఇతి	at the thought
సమీర-జన్మనః	of the son of the Wind (*Hanumān*)
శుచం	the grief
నిరాకర్తుం	to remove
ఇవ	as if
సః	He
తం	him (*Hanumān*)
ఆశ్రితః	having mounted
రమా-సరః-తటే	on the bank of the lake of *Ramā*
నృణాం	for people
శుభం	good
సౌతి	brings about

Glossed Translation (*padamālā*)

The son of the Wind (సమీర-జన్మనః) feels grief (శుచం) at the thought (ఇతి) "Long ago (పురా) the Lord (హరిః) mounted (అధిరుహ్య) me (మాం) and did (చకార) a dreadful (దారుణం) deed (కర్మ)." As if (ఇవ) to remove (నిరాకర్తుం) that grief He (సః)

has mounted (ఆశ్రితః) him (*Hanumān*) (తం) once again and brings about (సౌతి) good (శుభం) for people (నృణాం) on the bank of the lake of *Ramā* (రమా-సరః-తటే).

Summary (*bhāvārtha*)

In His incarnation as *Rāma*, the Lord rode on *Hanumān*'s shoulders in the war at *Laṅkā* and destroyed the demons. The tender-hearted *Hanumān* grieves at the thought that he carried his Lord into a dreadful deed. As if to take away *Hanumān*'s grief, the Lord has mounted him once again and now does only good to people on the bank of the lake of *Ramā*.

****

శౌరే రమాతనయతాతసముద్రతీరే
భావస్తటాదపి భవాత్మజపుష్కరిణ్యాః ।
సంతన్వతే హి పురుషాః సమదర్శినోఽపి
ప్రాయేణ సూనుషు నిజేష్వపి పక్షపాతం ॥ 7 ॥

Word Separation (*padacchēda*)

శౌరేః రమా-తనయ-తాత-సముద్ర-తీరే
భావః తటాత్ అపి భవ-ఆత్మజ-పుష్కరిణ్యాః ।
సంతన్వతే హి పురుషాః సమ-దర్శినః అపి
ప్రాయేణ సూనుషు నిజేషు అపి పక్ష-పాతం ॥

Prose Order (*anvaya*)

శౌరేః భావః భవ-ఆత్మజ-పుష్కరిణ్యాః తటాత్ అపి రమా-తనయ-తాత-సముద్ర-తీరే (అధికః); హి సమ-దర్శినః అపి పురుషాః ప్రాయేణ నిజేషు సూనుషు అపి పక్ష-పాతం సంతన్వతే ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
శౌరేః	of *Śauri* (the Lord)

Word	Meaning
భావః	the fondness
భవ-ఆత్మజ-పుష్కరిణ్యాః	of the tank of the son of ***Bhava*** (the ***Svāmī Puṣkariṇī***)
తటాత్	than for the bank
అపి	even
రమా-తనయ-తాత-సముద్ర-తీరే	for the bank of the ocean of ***Tāta***, the son of ***Ramā***
(అధికః)	is greater (implied)
హి	for
సమ-దర్శినః	who look on all impartially
అపి	even
పురుషాః	people
ప్రాయేణ	as a rule
నిజేషు	their own
సూనుషు	towards children
అపి	indeed
పక్ష-పాతం	partiality
సంతన్వతే	show

Glossed Translation (*padamālā*)

The Lord's (శౌరేః) fondness (భావః) for the bank of the ocean of ***Tāta***, the son of ***Ramā*** (రమా-తనయ-తాత-సముద్ర-తీరే), is greater (అధికః) even (అపి) than His fondness for the bank (తటాత్) of the tank of the son of ***Bhava*** (భవ-ఆత్మజ-పుష్కరిణ్యాః). For (హి), as a rule (ప్రాయేణ), even (అపి) people (పురుషాః) who look on all impartially (సమ-దర్శినః) show (సంతన్వతే) partiality (పక్ష-పాతం) towards their own (నిజేషు అపి) children (సూనుషు).

Summary (*bhāvārtha*)

On the Lord's own hill lies the ***Svāmī Puṣkariṇī***, the tank of ***Svāmī*** (***Skanda***), the son of ***Śiva*** (***Bhava***). Yet the Lord is fonder of the bank of the ocean of ***Tāta***. ***Tāta*** is the son of ***Ramā***, the Lord's own consort, and so, in a sense, he is the Lord's own child. As a rule, even impartial people are partial to their own children.

****

శ్లాఘ్యతరక్షీరాబ్ధి-
శ్రీతాతసముద్రయోరియాన్భేదః ।
నిద్రాతి తత్ర నిత్యం
శ్రీపతిరనుకూలమత్ర జాగర్తి ॥ **8** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

శ్లాఘ్యతర-క్షీర-అబ్ధి-
శ్రీ-తాత-సముద్రయోః ఇయాన్ భేదః ।
నిద్రాతి తత్ర నిత్యం
శ్రీ-పతిః అనుకూలం అత్ర జాగర్తి ॥

Prose Order (*anvaya*)

శ్లాఘ్యతర-క్షీర-అబ్ధి-శ్రీ-తాత-సముద్రయోః ఇయాన్ భేదః; తత్ర శ్రీ-పతిః నిత్యం నిద్రాతి, అత్ర అనుకూలం జాగర్తి ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
శ్లాఘ్యతర-క్షీర-అబ్ధి-శ్రీ-తాత-సముద్రయోః	between the Ocean of Milk and the holy ***Tāta Samudra***, both highly praiseworthy
ఇయాన్	just this
భేదః	difference
తత్ర	there (in the Ocean of Milk)

Word	Meaning
శ్రీ-పతిః	the Lord of *Śrī*
నిత్యం	always
నిద్రాతి	sleeps
అత్ర	here
అనుకూలం	graciously, for the good of His devotees
జాగర్తి	keeps awake

Glossed Translation (*padamālā*)

Between the Ocean of Milk and the holy ***Tāta Samudra***, both highly praiseworthy (శ్లాఘ్యతర-క్షీర-అబ్ధి-శ్రీ-తాత-సముద్రయోః), the difference (భేదః) is just this (ఇయాన్): there (in the Ocean of Milk) (తత్ర) the Lord of *Śrī* (శ్రీ-పతిః) always (నిత్యం) sleeps (నిద్రాతి), but here (అత్ర) He keeps awake (జాగర్తి) graciously for the good of His devotees (అనుకూలం).

Summary (*bhāvārtha*)

The Ocean of Milk and the holy ***Tāta Samudra*** are both highly praiseworthy, and just one thing sets them apart. In the Ocean of Milk the Lord of *Śrī* is always asleep, but here at the ***Tāta Samudra*** He stays wide awake, watching over His devotees with loving care.

****

ఫణిసరసీతటభాగా-
దధికో లక్ష్మీసరస్తటాభోగః।
గజవరదః కిల తస్మిన్
క్రీడతి హరిరత్ర సర్వవరదాయీ ॥ **9** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

ఫణి-సరసీ-తట-భాగాత్
అధికః లక్ష్మీ-సరః-తట-ఆభోగః ।
గజ-వరదః కిల తస్మిన్
క్రీడతి హరిః అత్ర సర్వ-వర-దాయీ ॥

Prose Order (*anvaya*)

లక్ష్మీ-సరః-తట-ఆభోగః ఫణి-సరసీ-తట-భాగాత్ అధికః; తస్మిన్ గజ-వరదః కిల క్రీడతి, అత్ర హరిః సర్వ-వర-దాయీ (భాతి) ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
లక్ష్మీ-సరః-తట-ఆభోగః	the glory (literally, the wide sweep) of the bank of the *Lakṣmī Saras*
ఫణి-సరసీ-తట-భాగాత్	that of the bank of the serpent's lake (the *Ananta Saras*)
అధికః	surpasses
తస్మిన్	there
గజ-వరదః	the giver of a boon to the elephant
కిల	as is well known
క్రీడతి	is at play
అత్ర	here
హరిః	the Lord
సర్వ-వర-దాయీ	(as) the giver of every boon
(భాతి)	shines (implied)

Glossed Translation (*padamālā*)

The glory of the bank of the *Lakṣmī Saras* (లక్ష్మీ-సరః-తట-ఆభోగః) surpasses (అధికః) that of the bank of the serpent's lake (the *Ananta Saras*) (ఫణి-సరసీ-తట-భాగాత్).

There (తస్మిన్), as is well known (కిల), the giver of a boon to the elephant (గజ-వరదః) is at play (క్రీడతి), but here (అత్ర) the Lord (హరిః) shines (భాతి) as the giver of every boon (సర్వ-వర-దాయీ).

Summary (*bhāvārtha*)

The bank of the ***Lakṣmī Saras*** surpasses in glory the bank of the serpent's lake, the ***Ananta Saras*** at the temple of ***Varadarāja*** in ***Kāñcīpuram***. There, the Lord, as ***Gajavarada***, who once gave a boon to the elephant, is at play. Here at the ***Lakṣmī Saras***, He is ***sarvavaradāyī***, a word that can be read in two ways: the giver of every boon (***sarvavara-dāyī***) and the giver of boons to all (***sarva-varadāyī***). Either way, the contrast is plain. There He gave one boon to one elephant, but here He gives every boon, and to everyone.

****

రామచంద్రోదయారంభే యస్సువేలాతివర్తనం ।
చక్రే సముద్రస్తం వందే శ్రీసరస్తీరపావనిం ॥ **10** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

రామచంద్ర-ఉదయ-ఆరంభే యః సు-వేలా-అతివర్తనం ।
చక్రే సముద్రః తం వందే శ్రీ-సరః-తీర-పావనిం ॥

Prose Order (*anvaya*)

యః సముద్రః (ఇవ) రామచంద్ర-ఉదయ-ఆరంభే సు-వేలా-అతివర్తనం చక్రే, తం శ్రీ-సరః-తీర-పావనిం వందే ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
యః	he who
సముద్రః	the ocean
(ఇవ)	like (implied)

Word	Meaning
రామచంద్ర-ఉదయ-ఆరంభే	when *Rāmacandra* (the moon) began to rise
సు-వేలా-అతివర్తనం	going beyond (Mount) *Suvēla*; rising over the shore
చక్రే	did, made
తం	him
శ్రీ-సరః-తీర-పావనిం	the son of the Wind on the bank of the *Śrī Saras*
వందే	I salute

Glossed Translation (*padamālā*)

Like (ఇవ) the ocean (సముద్రః) rising over its shore at moonrise, he (*Hanumān*) (యః) went beyond Mount *Suvēla* (సు-వేలా-అతివర్తనం చక్రే) when *Rāmacandra* began to rise (రామచంద్ర-ఉదయ-ఆరంభే). I salute (వందే) him (తం), the son of the Wind on the bank of the *Śrī Saras* (శ్రీ-సరః-తీర-పావనిం).

Summary (*bhāvārtha*)

The verse compares *Hanumān* to the ocean, and two of its words can be read in two ways. Read for the ocean, *rāmacandra* is the lovely moon (*rāma*, lovely, and *candra*, the moon), and *suvēlātivartana* is rising well over the shore (*su*, well, and *vēlā*, the shore). The ocean rises well over its shore when the lovely moon begins to rise. Alternatively, read for *Hanumān*, *rāmacandra* is *Śrī Rāma*, and *suvēlātivartana* is going beyond Mount *Suvēla*. In the same way, *Hanumān* went beyond Mount *Suvēla* when *Śrī Rāmacandra* began His rise. I salute that same *Hanumān*, who now stands on the bank of the *Śrī Saras*.

****

తటసీమని తాతసింధుబంధో-
రమితం క్రీడతి భాగ్యమంజనాయాః।
అకరోత్సహసా యదక్షశిక్షాం
నియమేనైవ నిజేన బాహుధామ్నా ॥ **11** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

తట-సీమని తాత-సింధు-బంధోః
అమితం క్రీడతి భాగ్యం అంజనాయాః।
అకరోత్ సహసా యత్ అక్ష-శిక్షాం
నియమేన ఏవ నిజేన బాహు-ధామ్నా ॥

Prose Order (*anvaya*)

తాత-సింధు-బంధోః తట-సీమని అంజనాయాః అమితం భాగ్యం క్రీడతి, యత్ నిజేన బాహు-ధామ్నా ఏవ నియమేన సహసా అక్ష-శిక్షాం అకరోత్।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
తాత-సింధు-బంధోః	of the ocean-like (tank) of *Tāta*
తట-సీమని	at the edge of the bank
అంజనాయాః	of *Añjanā*
అమితం	boundless
భాగ్యం	good fortune (*Hanumān*)
క్రీడతి	sports
యత్	who
నిజేన	by his own
బాహు-ధామ్నా	strength of arm
ఏవ	alone
నియమేన	surely

Word	Meaning
సహసా	swiftly
అక్ష-శిక్షాం	the punishment of *Akṣa*
అకరోత్	carried out

Glossed Translation (*padamālā*)

At the edge of the bank (తట-సీమని) of *Tāta*'s ocean-like tank (తాత-సింధు-బంధోః) sports (క్రీడతి) *Hanumān*, the boundless (అమితం) good fortune (భాగ్యం) of *Añjanā* (అంజనాయాః), who (యత్), by his own (నిజేన) strength of arm (బాహు-ధామ్నా) alone (ఏవ), surely (నియమేన) and swiftly (సహసా) carried out (అకరోత్) the punishment of *Akṣa* (అక్ష-శిక్షాం).

Summary (*bhāvārtha*)

Hanumān, the boundless good fortune of *Añjanā*, sports on the bank of *Tāta*'s ocean-like tank. It was he who once, by the strength of his own arms alone, swiftly punished *Akṣa*, the son of *Rāvaṇa*.

****

నమత రమాకమలాకరలహరీపరివాహసరణివాస్తవ్యం ।
హరిసార్వభౌమమానతభరణోద్యతశౌరిభారధౌరేయం ॥ **12** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

నమత రమా-కమల-ఆకర-లహరీ-పరివాహ-సరణి-వాస్తవ్యం ।
హరి-సార్వభౌమం ఆనత-భరణ-ఉద్యత-శౌరి-భార-ధౌరేయం ॥

Prose Order (*anvaya*)

రమా-కమల-ఆకర-లహరీ-పరివాహ-సరణి-వాస్తవ్యం ఆనత-భరణ-ఉద్యత-శౌరి-భార-ధౌరేయం
హరి-సార్వభౌమం నమత ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
రమా-కమల-ఆకర-లహరీ-పరివాహ-సరణి-వాస్తవ్యం	who dwells by the channel where the waves of *Ramā*'s lotus-pond flow out
ఆనత-భరణ-ఉద్యత-శౌరి-భార-ధౌరేయం	the foremost bearer of the Lord who is ever intent on supporting those who bow to Him
హరి-సార్వభౌమం	the sovereign among the monkeys
నమత	bow to

Glossed Translation (*padamālā*)

Bow (నమత) to the sovereign among the monkeys (***Hanumān***) (హరి-సార్వభౌమం). He dwells by the channel where the waves of ***Ramā***'s lotus-pond flow out (రమా-కమల-ఆకర-లహరీ-పరివాహ-సరణి-వాస్తవ్యం), and he is the foremost bearer of the Lord who is ever intent on supporting those who bow to Him (ఆనత-భరణ-ఉద్యత-శౌరి-భార-ధౌరేయం).

Summary (*bhāvārtha*)

Bow to ***Hanumān***, the sovereign among the monkeys. He dwells where the waves of ***Ramā***'s lotus-pond flow out, and he is the foremost bearer of the Lord. The Lord whom he carries is always ready to support those who bow to Him.

****

నిజతనుకనకాద్రిమేత్య నాథే
విహరతి వల్లభయా సమం ప్రహృష్టే।
హరిరవతి జగంతి తాతసింధో-
రధితటమాత్మసుభృత్యతానురూపం ॥ **13** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

నిజ-తను-కనక-అద్రిం ఏత్య నాథే
విహరతి వల్లభయా సమం ప్రహృష్టే ।
హరిః అవతి జగంతి తాత-సింధోః
అధితటం ఆత్మ-సుభృత్యతా-అనురూపం ॥

Prose Order (*anvaya*)

ప్రహృష్టే నాథే వల్లభయా సమం నిజ-తను-కనక-అద్రిం ఏత్య విహరతి (సతి), హరిః తాత-సింధోః అధితటం ఆత్మ-సుభృత్యతా-అనురూపం జగంతి అవతి ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
ప్రహృష్టే	delighted
నాథే	while the Lord
వల్లభయా	His beloved
సమం	with
నిజ-తను-కనక-అద్రిం	his (*Hanumān*'s) body, a golden mountain
ఏత్య	having mounted
విహరతి	sports
(సతి)	while (implied)
హరిః	the monkey (*Hanumān*)
తాత-సింధోః	of the ocean of *Tāta*
అధితటం	on the bank
ఆత్మ-సుభృత్యతా-అనురూపం	as befits a true servant
జగంతి	the worlds
అవతి	protects

Glossed Translation (*padamālā*)

While the Lord (నాథే) mounts (ఏత్య) ***Hanumān***'s body, which is like a golden mountain (నిజ-తను-కనక-అద్రిం), and sports (విహరతి సతి) there in delight (ప్రహృష్టే) with (సమం) His beloved (వల్లభయా), the monkey (***Hanumān***) (హరిః) protects (అవతి) the worlds (జగంతి) on the bank (అధితటం) of the ocean of ***Tāta*** (తాత-సింధోః), as befits a true servant (ఆత్మ-సుభృత్యతా-అనురూపం).

Summary (*bhāvārtha*)

The Lord sits with His beloved on ***Hanumān***, whose body is like a golden mountain, and sports there in delight. Meanwhile, ***Hanumān*** himself stands on the bank of the ocean of ***Tāta*** and protects the worlds, as a true servant should.

****

చతుర్భుజః శ్రీసరసీహరీంద్ర-
హస్తేన దత్తే వరమాశ్రితానాం।
యదర్థినే భృత్యముఖేన దానం
ప్రాయః ప్రభూణాం ప్రకృతిస్వభావః ॥ **14** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

చతుర్-భుజః శ్రీ-సరసీ-హరి-ఇంద్ర-
హస్తేన దత్తే వరం ఆశ్రితానాం।
యత్ అర్థినే భృత్య-ముఖేన దానం
ప్రాయః ప్రభూణాం ప్రకృతి-స్వభావః ॥

Prose Order (*anvaya*)

చతుర్-భుజః శ్రీ-సరసీ-హరి-ఇంద్ర-హస్తేన ఆశ్రితానాం వరం దత్తే; యత్ అర్థినే భృత్య-ముఖేన దానం, (తత్) ప్రాయః ప్రభూణాం ప్రకృతి-స్వభావః।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
చతుర్-భుజః	the four-armed Lord
శ్రీ-సరసీ-హరి-ఇంద్ర-హస్తేన	through the hand of the chief among the monkeys at the *Śrī Saras*
ఆశ్రితానాం	to those who take refuge in Him
వరం	boons
దత్తే	gives
యత్	for
అర్థినే	to one who asks
భృత్య-ముఖేన	through a servant
దానం	giving
(తత్)	that (implied)
ప్రాయః	as a rule
ప్రభూణాం	of great masters
ప్రకృతి-స్వభావః	the very nature

Glossed Translation (*padamālā*)

Through the hand of the chief among the monkeys at the *Śrī Saras* (శ్రీ-సరసీ-హరి-ఇంద్ర-హస్తేన), the four-armed Lord (చతుర్-భుజః) gives (దత్తే) boons (వరం) to those who take refuge in Him (ఆశ్రితానాం). For (యత్), as a rule (ప్రాయః), to give (దానం) through a servant (భృత్య-ముఖేన) to one who asks (అర్థినే) is (తత్) the very nature (ప్రకృతి-స్వభావః) of great masters (ప్రభూణాం).

Summary (*bhāvārtha*)

Through the hand of ***Hanumān***, chief among the monkeys at the ***Śrī Saras***, the four-armed Lord gives boons to His devotees. Is it not, as a rule, the way of great masters to give through their servants?

****

ఇదం ప్రకర్షాయ హరేర్యదార్తాన్
సంరక్షతి శ్రీసరసీహనూమాన్ ।
మహేశ్వరాణాం మహతే గుణాయ
ప్రకల్పతే భృత్యజనప్రభావః ॥ **15** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

ఇదం ప్రకర్షాయ హరేః యత్ ఆర్తాన్
సంరక్షతి శ్రీ-సరసీ-హనూమాన్ ।
మహేశ్వరాణాం మహతే గుణాయ
ప్రకల్పతే భృత్య-జన-ప్రభావః ॥

Prose Order (*anvaya*)

శ్రీ-సరసీ-హనూమాన్ ఆర్తాన్ సంరక్షతి (ఇతి) యత్, ఇదం హరేః ప్రకర్షాయ (భవతి); (హి) భృత్య-జన-ప్రభావః మహేశ్వరాణాం మహతే గుణాయ ప్రకల్పతే ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
శ్రీ-సరసీ-హనూమాన్	*Hanumān* of the *Śrī Saras*
ఆర్తాన్	those in distress
సంరక్షతి	protects well
(ఇతి)	thus (implied)
యత్	the fact that

Word	Meaning
ఇదం	this
హరేః	of the Lord
ప్రకర్షాయ	to the glory
(భవతి)	adds (implied)
(హి)	for (implied)
భృత్య-జన-ప్రభావః	the power of servants
మహేశ్వరాణాం	to mighty lords
మహతే	great
గుణాయ	credit
ప్రకల్పతే	brings

Glossed Translation (*padamālā*)

Hanumān of the *Śrī Saras* (శ్రీ-సరసీ-హనూమాన్) protects well (సంరక్షతి) those in distress (ఆర్తాన్). This (ఇదం ఇతి యత్) adds (భవతి) to the glory (ప్రకర్షాయ) of the Lord (హరేః). For (హి), the power of servants (భృత్య-జన-ప్రభావః) brings (ప్రకల్పతే) great (మహతే) credit (గుణాయ) to mighty lords (మహేశ్వరాణాం).

Summary (*bhāvārtha*)

Hanumān of the *Śrī Saras* protects those in distress, and this adds to the glory of the Lord. For, whatever power a servant has brings credit to his master. If the servant can do so much, how great the master must be!

****

శ్రీసూనుతాతగురుసింధుతటాంజనేయే
సంప్రత్యశేషజనతావనజాగరూకే।
లక్ష్మ్యా హరిర్విహరతే సతతం యదేష
సీతావియోగదినక్లప్తతపోవిలాసః ॥ **16** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

శ్రీ-సూను-తాత-గురు-సింధు-తట-ఆంజనేయే
సంప్రతి అశేష-జనతా-అవన-జాగరూకే ।
లక్ష్మ్యా హరిః విహరతే సతతం యత్ ఏషః
సీతా-వియోగ-దిన-క్లృప్త-తపఃవిలాసః ॥

Prose Order (*anvaya*)

శ్రీ-సూను-తాత-గురు-సింధు-తట-ఆంజనేయే సంప్రతి అశేష-జనతా-అవన-జాగరూకే (సతి), హరిః లక్ష్మ్యా సతతం విహరతే (ఇతి) యత్, ఏషః సీతా-వియోగ-దిన-క్లృప్త-తపఃవిలాసః ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
శ్రీ-సూను-తాత-గురు-సింధు-తట-ఆంజనేయే	while *Āñjanēya*, on the bank of the ocean of *Tāta*, the *ācārya* who is the son of *Śrī*
సంప్రతి	now
అశేష-జనతా-అవన-జాగరూకే	keeps watch to protect all people
(సతి)	while (implied)
హరిః	the Lord
లక్ష్మ్యా	with *Lakṣmī*
సతతం	always
విహరతే	sports
(ఇతి)	thus (implied)
యత్	the fact that
ఏషః	this
సీతా-వియోగ-దిన-క్లృప్త-తపఃవిలాసః	(is) the joyful fruit of the penance He underwent in His incarnation as *Rāma*, in the days of His separation from *Sītā*

Glossed Translation (*padamālā*)

Now (సంప్రతి), while ***Āñjanēya*** keeps watch to protect all people (అశేష-జనతా-అవన-జాగరూకే సతి) on the bank of the ocean of ***Tāta***, the ***ācārya*** who is the son of ***Śrī*** (శ్రీ-సూను-తాత-గురు-సింధు-తట-ఆంజనేయే), the Lord (హరిః) always (సతతం) sports (విహరతే) with ***Lakṣmī*** (లక్ష్మ్యా). This (ఇతి యత్ ఏషః) is the joyful fruit of the penance He underwent in His incarnation as ***Rāma***, in the days of His separation from ***Sītā*** (సీతా-వియోగ-దిన-క్లప్త-తపః-విలాసః).

Summary (*bhāvārtha*)

Now that ***Āñjanēya*** keeps watch on the bank of the ocean of ***Tāta***, the ***ācārya*** who is the son of ***Śrī***, and protects all people, the Lord sports with ***Lakṣmī*** at all times. In His incarnation as ***Rāma***, He underwent penance in the days of His separation from ***Sītā***, and this joyful sport with ***Lakṣmī*** is the fruit of that penance.

****

ప్రాయస్తుల్యః పాదుకాయామిహాపి
న్యాసస్సీతానాయకాంఘ్రేస్తథాపి ।
ధాత్రీరక్షాం సా తతానేతి కిం వా
లోకాన్ పాతి శ్రీతటాకాంజనేయః ॥ **17** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

ప్రాయః తుల్యః పాదుకాయాం ఇహ అపి
న్యాసః సీతా-నాయక-అంఘ్రేః తథా అపి ।
ధాత్రీ-రక్షాం సా తతాన ఇతి కిం వా
లోకాన్ పాతి శ్రీ-తటాక-ఆంజనేయః ॥

Prose Order (*anvaya*)

సీతా-నాయక-అంఘ్రేః న్యాసః పాదుకాయాం ఇహ అపి ప్రాయః తుల్యః; తథా అపి సా ధాత్రీ-రక్షాం తతాన ఇతి కిం వా శ్రీ-తటాక-ఆంజనేయః లోకాన్ పాతి ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
సీతా-నాయక-అంఘ్రేః	of the feet of the Lord of ***Sītā***
న్యాసః	surrender
పాదుకాయాం	at the ***pādukās***
ఇహ	here (to ***Hanumān***)
అపి	and
ప్రాయః	almost
తుల్యః	equal
తథా అపి	yet
సా	the ***pādukās***
ధాత్రీ-రక్షాం	protection of the earth
తతాన	carried out
ఇతి	so
కిం వా	what wonder is it (that)
శ్రీ-తటాక-ఆంజనేయః	***Āñjanēya*** of the holy tank
లోకాన్	the worlds
పాతి	protects

Glossed Translation (*padamālā*)

Surrender (న్యాసః) at the ***pādukās*** (పాదుకాయాం) of the feet of the Lord of ***Sītā*** (సీతా-నాయక-అంఘ్రేః), and (అపి) surrender here (ఇహ) to ***Hanumān***, are almost (ప్రాయః) equal (తుల్యః). Yet (తథా అపి) the ***pādukās*** (సా) protected the earth (ధాత్రీ-రక్షాం తతాన), so (ఇతి) what wonder is it (కిం వా) that ***Āñjanēya*** of the holy tank (శ్రీ-తటాక-ఆంజనేయః) protects (పాతి) the worlds (లోకాన్)?

Summary (*bhāvārtha*)

To surrender to ***Hanumān*** here is almost the same as surrendering at the ***pādukās*** of ***Śrī Rāma***, the Lord of ***Sītā***. When ***Rāma*** went to the forest, His ***pādukās*** sat on the throne and protected the earth. If the ***pādukās*** could do that, what wonder is it that ***Āñjanēya*** of the holy tank protects all the worlds?

****

ఇందిరాసుహృదభేదభావనా-
సంతతేరివ తదాత్మతాం వహన్ ।
తంతనీతి కమలాసరస్తటీ-
గంధవాహతనయో జనావనం ॥ **18** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

ఇందిరా-సుహృత్-అభేద-భావనా-
సంతతేః ఇవ తత్-ఆత్మతాం వహన్ ।
తంతనీతి కమలా-సరః-తటీ-
గంధవాహ-తనయః జన-అవనం ॥

Prose Order (*anvaya*)

కమలా-సరః-తటీ-గంధవాహ-తనయః ఇందిరా-సుహృత్-అభేద-భావనా-సంతతేః ఇవ తత్-ఆత్మతాం వహన్, జన-అవనం తంతనీతి ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
కమలా-సరః-తటీ-గంధవాహ-తనయః	the son of the Wind on the bank of the lake of *Kamalā* (*Lakṣmī*)
ఇందిరా-సుహృత్-అభేద-భావనా-సంతతేః	from the unbroken meditation on his being no different from the beloved of ***Indirā***
ఇవ	as if

Word	Meaning
తత్-ఆత్మతాం	oneness with Him
వహన్	bearing
జన-అవనం	the protection of people
తంతనీతి	carries on without ceasing

Glossed Translation (*padamālā*)

Bearing (వహన్) oneness with the Lord (తత్-ఆత్మతాం), as if (ఇవ) from the unbroken meditation on his being no different from the beloved of ***Indirā*** (ఇందిరా-సుహృత్-అభేద-భావనా-సంతతేః), the son of the Wind on the bank of the lake of ***Kamalā*** (కమలా-సరః-తటీ-గంధవాహ-తనయః) carries on without ceasing (తంతనీతి) the protection of people (జన-అవనం).

Summary (*bhāvārtha*)

Hanumān has meditated so constantly on the Lord, the beloved of ***Lakṣmī***, that he seems to have become one with Him. Standing on the bank of the lake of ***Kamalā***, he protects people without ceasing.

****

నారాయణీయేన మహోభరేణ
నటత్ప్రకర్షో జగతాం త్రయాణాం ।
కరోతి రక్షాం కలశాబ్ధికన్యా-
సరస్తటీమారుతిసార్వభౌమః ॥ **19** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

నారాయణీయేన మహః-భరేణ
నటత్-ప్రకర్షః జగతాం త్రయాణాం ।
కరోతి రక్షాం కలశ-అబ్ధి-కన్యా-
సరః-తటీ-మారుతి-సార్వభౌమః ॥

Prose Order (*anvaya*)

కలశ-అబ్ధి-కన్యా-సరః-తటీ-మారుతి-సార్వభౌమః నారాయణీయేన మహః-భరేణ నటత్-ప్రకర్షః జగతాం త్రయాణాం రక్షాం కరోతి ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
కలశ-అబ్ధి-కన్యా-సరః-తటీ-మారుతి-సార్వభౌమః	the sovereign ***Māruti***, on the bank of the lake of the daughter of the Ocean of Milk (***Lakṣmī***)
నారాయణీయేన	of ***Nārāyaṇa***
మహః-భరేణ	by the abundant radiance
నటత్-ప్రకర్షః	whose greatness dances forth
జగతాం	of the worlds
త్రయాణాం	three
రక్షాం	protection
కరోతి	carries out

Glossed Translation (*padamālā*)

The sovereign ***Māruti*** on the bank of the lake of the daughter of the Ocean of Milk (కలశ-అబ్ధి-కన్యా-సరః-తటీ-మారుతి-సార్వభౌమః), whose greatness dances forth (నటత్-ప్రకర్షః), protects (రక్షాం కరోతి) the three (త్రయాణాం) worlds (జగతాం) by the abundant radiance (మహః-భరేణ) of ***Nārāyaṇa*** (నారాయణీయేన).

Summary (*bhāvārtha*)

On the bank of the lake of ***Lakṣmī***, who rose from the Ocean of Milk, stands the sovereign ***Māruti***, his greatness dancing forth. The radiance of ***Nārāyaṇa*** has entered him in abundance, and by its power he protects the three worlds.

****

కంసారితేజోభరవైభవేన
సంసారిణామేష తనోతి రక్షాం ।
రమాసరస్యాం రఘువీరసేనా-
నాసీరసీమాభటసార్వభౌమః ॥ **20** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

కంస-అరి-తేజః-భర-వైభవేన
సంసారిణాం ఏషః తనోతి రక్షాం ।
రమా-సరస్యాం రఘు-వీర-సేనా-
నాసీర-సీమా-భట-సార్వభౌమః ॥

Prose Order (*anvaya*)

రఘు-వీర-సేనా-నాసీర-సీమా-భట-సార్వభౌమః ఏషః రమా-సరస్యాం కంస-అరి-తేజః-భర-వైభవేన సంసారిణాం రక్షాం తనోతి ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
రఘు-వీర-సేనా-నాసీర-సీమా-భట-సార్వభౌమః	the sovereign among the warriors at the very front of the army of the hero of the ***Raghu***s
ఏషః	this (***Hanumān***)
రమా-సరస్యాం	at the lake of ***Ramā***
కంస-అరి-తేజః-భర-వైభవేన	by the might of the abundant radiance of the enemy of ***Kaṃsa*** (***Kṛṣṇa***)
సంసారిణాం	of those bound to the cycle of births
రక్షాం	protection
తనోతి	carries out

Glossed Translation (*padamālā*)

By the might of the abundant radiance of the enemy of ***Kaṃsa*** (కంస-అరి-తేజః-భర-వైభవేన), this (ఏషః) sovereign among the warriors at the very front of the army of the hero of the ***Raghu***s (***Hanumān***) (రఘు-వీర-సేనా-నాసీర-సీమా-భట-సార్వభౌమః) protects (రక్షాం తనోతి) those bound to the cycle of births (సంసారిణాం) at the lake of ***Ramā*** (రమా-సరస్యాం).

Summary (*bhāvārtha*)

Hanumān, the foremost of the warriors at the front of ***Rāma***'s army, now stands at the lake of ***Ramā***. He bears the abundant radiance of ***Kṛṣṇa***, the slayer of ***Kaṃsa***, and by the might of that radiance he protects those who are bound to the cycle of births.

****

ఇతీందిరాతటాకతీరవాయుసూనువింశతిం
రమాకుమారతాతయార్యనిర్మితాం పఠంతి యే ।
ధనం యశో బలం సుతానరోగతాయుషీ సుఖం
లభేయురేవ మానవాః కృపాభరాద్రమాపతేః ॥ **21** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

ఇతి ఇందిరా-తటాక-తీర-వాయు-సూను-వింశతిం
రమా-కుమార-తాతయార్య-నిర్మితాం పఠంతి యే ।
ధనం యశః బలం సుతాన్ అరోగతా-ఆయుషీ సుఖం
లభేయుః ఏవ మానవాః కృపా-భరాత్ రమా-పతేః ॥

Prose Order (*anvaya*)

యే మానవాః రమా-కుమార-తాతయార్య-నిర్మితాం ఇతి ఇందిరా-తటాక-తీర-వాయు-సూను-వింశతిం పఠంతి, రమా-పతేః కృపా-భరాత్ ధనం యశః బలం సుతాన్ అరోగతా-ఆయుషీ సుఖం లభేయుః ఏవ ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
యే	who
మానవాః	those people
రమా-కుమార-తాతయార్య-నిర్మితాం	composed by ***Ramākumāra Tātayārya***, the revered ***ācārya***
ఇతి	these
ఇందిరా-తటాక-తీర-వాయు-సూను-వింశతిం	twenty verses on the son of the Wind on the bank of the tank of ***Indirā***
పఠంతి	recite
రమా-పతేః	of the Lord of ***Ramā***
కృపా-భరాత్	through the abundant grace
ధనం	wealth
యశః	fame
బలం	strength
సుతాన్	children
అరోగతా-ఆయుషీ	health and long life
సుఖం	happiness
లభేయుః	will gain
ఏవ	surely

Glossed Translation (*padamālā*)

Those people (మానవాః) who (యే) recite (పఠంతి) these (ఇతి) twenty verses on the son of the Wind on the bank of the tank of ***Indirā*** (ఇందిరా-తటాక-తీర-వాయు-సూను-వింశతిం), composed by ***Ramākumāra Tātayārya***, the revered ***ācārya*** (రమా-కుమార-తాతయార్య-నిర్మితాం), will surely (ఏవ) gain (లభేయుః) wealth (ధనం), fame (యశః), strength (బలం), children (సుతాన్), health and long life

(అరోగతా-ఆయుషీ) and happiness (సుఖం), through the abundant grace (కృపా-భరాత్) of the Lord of *Ramā* (రమా-పతేః).

Summary (*bhāvārtha*)

Those who recite these twenty verses on *Hanumān* of the tank of *Lakṣmī*, composed by *Ramākumāra Tātayārya*, will surely gain wealth, fame, strength, children, health, long life and happiness through the abundant grace of the Lord of *Lakṣmī*.

****

యథా హరిర్భాసురపుణ్యకోట్యాం
యథా చ గౌరీ వరకామకోట్యాం।
తథా మహోదారకుమారతాత-
కల్యాణకోట్యాం కమలా సమింధే ॥ 22 ॥

Word Separation (*padacchēda*)

యథా హరిః భాసుర-పుణ్య-కోట్యాం
యథా చ గౌరీ వర-కామ-కోట్యాం।
తథా మహా-ఉదార-కుమార-తాత-
కల్యాణ-కోట్యాం కమలా సమింధే ॥

Prose Order (*anvaya*)

యథా హరిః భాసుర-పుణ్య-కోట్యాం (సమింధే), యథా చ గౌరీ వర-కామ-కోట్యాం (సమింధే), తథా కమలా మహా-ఉదార-కుమార-తాత-కల్యాణ-కోట్యాం సమింధే।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
యథా	just as
హరిః	the Lord

Word	Meaning
భాసుర-పుణ్య-కోట్యాం	in the radiant *Puṇyakōṭi* (*vimāna*)
యథా చ	and just as
గౌరీ	*Gaurī*
వర-కామ-కోట్యాం	in the excellent *Kāmakōṭi*
తథా	so
కమలా	*Kamalā* (*Lakṣmī*)
మహా-ఉదార-కుమార-తాత-కల్యాణ-కోట్యాం	in the *Kalyāṇakōṭi* of the most generous *Kumāra Tāta*
సమిందే	shines

Glossed Translation (*padamālā*)

Just as (యథా) the Lord (హరిః) shines (సమిందే) in the radiant *Puṇyakōṭi* (భాసుర-పుణ్య-కోట్యాం), and just as (యథా చ) *Gaurī* (గౌరీ) shines in the excellent *Kāmakōṭi* (వర-కామ-కోట్యాం), so (తథా) *Kamalā* (కమలా) shines in the *Kalyāṇakōṭi* of the most generous *Kumāra Tāta* (మహా-ఉదార-కుమార-తాత-కల్యాణ-కోట్యాం).

Summary (*bhāvārtha*)

Just as the Lord, *Śrī Varadarāja*, shines in the radiant *Puṇyakōṭi vimāna* (the tower over the sanctum) at *Kāñcīpuram*, and *Gaurī*, as *Kāmākṣī*, shines in the *Kāmakōṭi vimāna* of the same city, so *Lakṣmī* shines in the *Kalyāṇakōṭi*, the *vimāna* of the temple that the most generous *Kumāra Tāta* built at *Aiyyaṅgār Kuḷam*.

****

కుర్వంతి బ్రాహ్మణానాం తు
కల్యాణశతమన్వహం।

తస్మాత్కల్యాణకోటీతి
సత్యనామా ప్రకాశతే ॥ **23** ॥

Word Separation (*padacchēda*)

కుర్వంతి బ్రాహ్మణానాం తు
కల్యాణ-శతం అన్వహం ।
తస్మాత్ కల్యాణ-కోటీ ఇతి
సత్య-నామా ప్రకాశతే ॥

Prose Order (*anvaya*)

(అత్ర) బ్రాహ్మణానాం తు అన్వహం కల్యాణ-శతం కుర్వంతి; తస్మాత్ "కల్యాణ-కోటీ" ఇతి సత్య-నామా (ఇయం) ప్రకాశతే ।

Word-by-Word Meaning (*padārtha*)

Word	Meaning
(అత్ర)	here (implied)
బ్రాహ్మణానాం	for *brāhmaṇa*s
తు	indeed
అన్వహం	every day
కల్యాణ-శతం	hundreds of auspicious acts
కుర్వంతి	they perform
తస్మాత్	therefore
కల్యాణ-కోటీ	*Kalyāṇakōṭi*
ఇతి	named
సత్య-నామా	true to its name
(ఇయం)	this place (implied)
ప్రకాశతే	shines

Glossed Translation (*padamālā*)

Here (అత్ర), every day (అన్వహం), hundreds of auspicious acts (కల్యాణ-శతం) are indeed (తు) performed (కుర్వంతి) for ***brāhmaṇa***s (బ్రాహ్మణానాం). Therefore (తస్మాత్), this place (ఇయం), named (ఇతి) ***Kalyāṇakōṭi*** (కల్యాణ-కోటీ), shines (ప్రకాశతే) true to its name (సత్య-నామా).

Summary (*bhāvārtha*)

Here, every day, hundreds of auspicious acts are performed for ***brāhmaṇa***s. So the ***Kalyāṇakōṭi vimāna*** is true to its name, "a crore (***kōṭi***) of blessings."

****

॥ ఇతి శ్రీలక్ష్మీకుమారతాతాచార్యకృతా శ్రీహనుమద్వింశతిః ॥

References (*ādhāragranthāḥ*)

1. Mahāmahōpādhyāya Śrī U. Ve. Paiyampāṭi Cēṭlūr V. Śrīvatsāṅkācārya, ***Śrī Hanumad Viṃśati*** (with a Tamil commentary), ***Śrī Lakṣmī Saras Māruti*** Trust, Pondicherry.
2. V. Sadagopan, ***Śrī Hanumad Viṃśati*** (an English translation of the Tamil commentary, with further comments), e-book, www.sadagopan.org.